

Op Prinsjesdag werden de miljoenennota en Rijksbegroting 2021 'Van ons allemaal, voor ons allemaal' gepresenteerd. Het vooropgezette plan om in het verkiezingsjaar 2021 na jaren van economische voorspoed 'flink uit te pakken' is door de coronacrisis teniet gedaan. Het kabinet pakt flink uit maar niet op de wijze waarop ze aan het begin van hun kabinetsperiode hadden gehoopt.

In dit artikel kijken we terug naar de plannen en beloftes uit de Defensienota 2018 *Investeren in onze mensen, slagkracht en zichtbaarheid* en leggen we deze naast de huidige stand van zaken. Helaas kan in dit artikel nog niet worden ingegaan op de herijking van de Defensienota. Die wordt hoogstwaarschijnlijk in oktober 2020 gepresenteerd. In deze nota zal de visie 2035 kenbaar worden gemaakt. Het begrotingsjaar 2021 wordt dus het eerste jaar dat invulling gaat geven aan deze visie. Gaat Defensie voortvarend van start of hapert de (financiële) motor vanaf de meet?

In 2018 schreven de bewindsvrouwen:

'Daarom willen we in deze kabinetsperiode ook gestalte geven aan de langere lijnen naar de toekomst die nodig zijn voor een stabiele financiering en versterking van de krijgsmacht. Dit doen we in het licht van de NAVO-afspraken uit 2014 om in tien jaar tijd de defensie-uitgaven in de richting van de NAVO-norm van twee procent van het bbp te bewegen. Een stapsgewijze groei in het kader van deze lange lijnen naar de toekomst om de capaciteitsdoelstellingen van de NAVO te realiseren nemen we op in de herijking van de Defensienota. Een mogelijke extra vervolgstap tijdens deze kabinetsperiode wordt integraal, op de daartoe geëigende momenten, bekeken in het licht van de ontwikkeling van de veiligheidssituatie, de rijksbrede prioriteiten en binnen de afgesproken budgettaire kaders.'

Voor de laatste zin is voor Defensie bepalend: valt het departement onder een rijksbrede prioriteit?

Troonrede

In de Troonrede, voorafgaand aan de presentatie van de miljoenennota sprak onze koning zijn bewondering uit voor de medewerkers in de vitale sectoren waaronder het defensiepersoneel. Hij gaf aan dat de Nederlandse regering blijft werken aan de versterking van de operationele inzet van onze militairen. Het is lang geleden dat er in de Troonrede meerdere malen werd gewezen naar het belang van defensie en haar personeel. De Troonrede zal dan ook door het defensiepersoneel als een hart onder de riem worden ervaren. De volgende vraag staat daarbij centraal: blijft het bij mooie woorden of wordt er nu echt in defensiepersoneel geïnvesteerd?

De begroting 2021

In de begroting staat dat Defensie het komende jaar 11,6 miljard euro van het ministerie van Financiën ontvangt. Tevens wordt er gesproken over inkomsten van 160 miljoen als gevolg van defensie-inzet. Deze inkomsten zijn niet verwerkt in de defensiebegroting 2021 maar Financiën houdt er wel rekening mee. Het defensiebudget wordt kunstmatig verhoogd om te voorkomen dat, indien deze gelden niet worden binnengehaald, het budget wordt overschreden.

Als wordt ingezoomd op de standaardontwerpbegroting tot 2025 groeit het budget in vier jaar met 3,5%. Dit is niet toereikend om de huidige krijgsmacht in stand te houden en te moderniseren, laat staan uit te breiden. Zowel bij de investeringen als op de exploitatie is sprake van forse tekorten. Zo moet er dringend geïnvesteerd worden in vastgoed en IT. U raadt het al: dat geld moet ergens vandaan komen. Het ziet er naar uit dat dit ten koste zal gaan van het hard benodigde staal. De marine zit te springen om nieuwe fregatten en onderzeeboten. Het is overduidelijk, het kabinet Rutte schuift de rekening door naar de volgende regering. Gelet op de ontoereikende groei en de daling in 'koopkracht' van Defensie zijn de eerste signalen over 'mooie woorden of echt investeren' niet positief.

NAVO 2% van bbp

Net als voorgaande jaren wordt in de defensiebegroting verwezen naar de Wales-afspraken dat de Nederlandse defensie-uitgaven in 2024 richting de 2% moeten zijn gegroeid. De toelichting bij de begroting is opmerkelijk eerlijk:

'Nederland voldoet hier niet aan en onze bondgenoten verwachten dan ook meer van ons. Daar worden we internationaal op aangesproken. Ook het AIV-advies onderschrijft het belang om te streven naar 2%. Met een defensiebudget van 1,33% van het bbp (2019) blijft Nederland achter bij het Europese gemiddelde (1,58% in 2019). In een Europees vergelijk staat Nederland op een gedeelte 16e plaats met Albanië (gebaseerd op NAVO-cijfers van november 2019).'

Uit deze passage blijkt dat onze collega-ambtenaren op het ministerie er ook langzamerhand moedeloos van worden. En dit geldt niet alleen voor de schrijvers van hoofdstuk X van de begroting. De slogan *Van ons allemaal, voor ons allemaal* is niet van toepassing op het defensiebudget en dat is frappant. Iedereen kan dagelijks via de media vernemen dat de wereld om ons heen onveiliger wordt en dat de nationale inzet ruim 2250 keer per jaar, ten behoeve van ons allemaal toeneemt (zie tabel op deze pagina). Dit alles resulteert echter niet in meer aandacht voor Defensie en een hoger defensiebudget. Nederland blijft dus achter bij het investeren in Defensie ten opzichte van het Europees gemiddelde.

Materieelprojecten KM

Het kabinet is bezig met zijn laatste jaar. In de Defensienota 2018 werd de verwachting gewekt dat in het jaar 2020 geïnvesteerd zou worden in de slagkracht van Defensie. Het jaar is zo goed als voorbij en de defensiebegroting 2021 zou hier dus uitsluitend over moeten kunnen geven. Hoe staat het met de vervanging van onze schepen en onderzeeboten zoals aangekondigd in de Defensienota 2018? Het antwoord is teleurstellend: voor nagenoeg alle projecten geldt dat ze zijn vertraagd en over investeren in extra slagkracht wordt met geen woord meer gerept.

Voor de vervanging van onze M-fregatten geldt dat naar verwachting het eerste nieuwe fregat pas in 2027 en het tweede in 2028 aan CZSK zal worden geleverd. Dit is drie jaar later dan de oorspronkelijke planning. Onze M-fregatten zijn tegen die tijd ruim 40 jaar oud! Onze Belgische collega's moeten nog langer wachten. Zij zijn pas in 2030 aan de beurt. De gevolgen van de jarenlange bezuinigingen en het uitstellen van de vervanging zullen de komende jaren hun tol gaan eisen. De 'werkpaarden' van onze marine hebben de pensioengerechtigde leeftijd reeds ruim bereikt en zullen dan ook regelmatig niet inzetbaar (*obsoleet*) zijn vanwege het gebrek aan onderdelen. De komende jaren zullen er dus meer dan ooit keuzes gemaakt moeten worden tussen welke taken we gaan uitvoeren en welke we moeten laten liggen. Het is te hopen dat onze M-fregatten de komende jaren niet in een conflict-situatie ingezet worden tegen *state of the art* schepen. Onze bemanning heeft dan namelijk geen schijn van kans. Onze politici zouden zich dit beter moeten realiseren; geopolitieke ontwikkelingen en dreigingen verlopen niet volgens de wensen en gedachten van het veilige Binnenhof.

De vervanging van onze onderzeeboten zit gevangen in een eindeloze discussie in de Tweede Kamer. Nu wordt zelfs de Algemene Rekenkamer van stal gehaald die op 5 oktober met een

vertrouwelijk advies over de aanschaf zal komen. Dit is overigens dezelfde Rekenkamer die heel lang heeft volgehouden dat de aanschaf van de F-35 weggegooid geld zou zijn. De KVMO maakt zich dan ook niet al te veel illusies over dit advies.

Doordat het kabinet Rutte III geen besluit heeft genomen, wordt de aanschaf van de onderzeeboten een verkiezingsstern. Komt het in het nieuwe regeerakkoord te staan of niet? De D-brief zal dus niet eerder uitkomen dan 2022, hetgeen betekent dat onze nieuwe onderzeeboten op zijn vroegst vanaf 2028 worden opgeleverd. Opvallend is de tekst op de website van Defensie: 'De levensduur van de onderzeeboten loopt tot 2025. Nederland wil de boten tegen die tijd vervangen en is inmiddels begonnen met de voorbereiding.' Ook hier geldt dat politici zich onvoldoende realiseren wat uitstellen betekent.

Ook de bouw van de nieuwe Nederlandse en Belgische mijnbestrijdingsvaartuigen en Zr.Ms. Den Helder, het nieuwe CombatSupport Ship, is vertraagd. Gelukkig maar met een paar maanden, zodat de projecten medio 2021 van start zullen gaan.

Goed nieuws is dat de *midlife* update van de hydrografische opnemingsvaartuigen in 2021 zal plaatsvinden en dat het contract van de vervanging van het kanon van onze LCF'en is ondertekend. Daarnaast gaat in de wandelgangen rond dat de A-brief voor het vervangen van de LCF'en niet in 2026 maar al in 2023 gepland staat. Mogelijk hangt hier een samenwerking met Duitsland in de lucht. We wachten het in spanning af.

Korps Mariniers

Bij het Korps Mariniers staat de komende jaren veel op de rol. Nog dit jaar en begin volgend jaar moet een aantal materieelsbrieven naar de Tweede Kamer worden gestuurd. Het gaat begin 2021 om de brieven voor de vervanging van de FRISC en de LCVP en om de A-brief voor de nieuwe ATV *flat M* (een ongepantserd rupsvoertuig dat wordt gebruikt voor algemene ondersteuningstaken, zoals transport en personenvervoer), nog dit jaar. Niet in de laatste plaats, zeker van belang voor het Korps, moet alles in gang worden gezet om de nieuwe marinierskazerne, Kamp Nieuw Millingen, te gaan realiseren. In de begroting staat in relatie tot dit onderwerp een niet onbelangrijk detail, namelijk dat Defensie voor ruim 120 miljoen euro wordt aangeslagen om Zeeland te compenseren voor het feit dat deze kazerne niet meer in Vlissingen komt.

In algemene zin gaat het Korps profiteren van een aantal defensiebrede projecten, zoals de vervanging SRAT (*short range anti tank weapon*), Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS=mortier),

'De vervanging van onze onderzeeboten zit gevangen in een eindeloze discussie in de Tweede Kamer'

Betreft		Aantal	Artikel
Explosieven opruiming	Aantal ruimingen	2000	landmacht/FNIK
Explosieven opruiming Noordzee	Aantal ruimingen	35	marine
Duikassistentie	Aantal aanvragen	20	marine/FNIK
Strafrechtelijke handhaving rechtsorde	Aantal aanvragen	15	marine/FNIK
Onderscheppingen luchtruim	Aantal onderscheppingen	15	luchtmacht
Strafrechtelijke handhaving rechtsorde	Aantal aanvragen	100	marechaussee/landmacht/FNIK
Wet veiligheidsregio	Aantal aanvragen	50	marechaussee/landmacht/FNIK
Militaire steunverlening in het openbaar belang	Aantal aanvragen	30	alle krijgsmachtdelen/FNIK
Bijstand Caribisch gebied	Aantal aanvragen	50	marine/FNIK

Tabel uit de defensiebegroting 2021, met indicatieve nationale inzet door Defensie

Foxtrot/TEN (communicatiesysteem) dat op den duur het NIMCIS gaat vervangen, de SOF-schietfaciliteiten, tenten en klimaat-beheersing, en de Stinger (VSHORAD: *very short range air defence*).

Alles overziend kan met zorg worden vastgesteld dat het grootste gedeelte van de materieelprojecten is vertraagd. Er wordt veel beloofd en in het vooruitzicht gesteld, maar wordt er ook echt geïnvesteerd? Laten we inzoomen op het personeel.

Personeel

In het bericht over Prinsjesdag op de site van Defensie staat dat Defensie nadrukkelijk een moderne werkgever wil zijn, met oog voor ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Met hulp van de zogeheten 'routekaart opleiden en trainen' wordt het thema diversiteit en inclusiviteit in alle opleidingen opgenomen. Ook wordt op afstand samenwerken en vergaderen verder ontwikkeld. Staatssecretaris Barbara Visser:

'Goed personeelsbeleid staat voor mij voorop. Versterking, modernisering en verbetering zijn daarbij de kernwoorden. In 2021 moeten we daarom blijven investeren zodat we op korte en lange termijn voldoende en gekwalificeerd personeel hebben, dat gereed is voor al haar taken.'

Vooraf voldoende en gekwalificeerd personeel blijft Defensie parten spelen. In de onlangs uitgebrachte personeelsrapportage midden 2020 blijkt dat het aantal militaire vacatures op 9.000 blijft steken. De militaire vulling bedraagt 79%. De KM doet het helaas met 79,5% niet veel beter. Het eerste half jaar van 2020 was dramatisch wat betreft de werving. Deze bleef aanzienlijk achter bij voorgaande periodes. Het is voor Defensie te hopen dat de tegenvallende werving het gevolg is van de coronamaatregelen en dat de komende maanden de instroom van rekruten weer zal toenemen.

De staatssecretaris zegt dat goed personeelsbeleid voorop staat. Daar zijn we het uiteraard mee eens. Maar wat niet helpt is dat er geen extra geld in de begroting is opgenomen voor dit goede beleid. Het overleg over het nieuwe loongebouw en het verbeteren van de toelages is tot stilstand gekomen. Zolang het steekwoord van de staatssecretaris is dat de modernisering van het loongebouw incl. toelages budgetneutraal dient te geschieden, zal dit geen succes gaan worden. Daarnaast staat deze in steek haaks op de afspraak in de cao 2019-2020. Hierin is immers afgesproken dat niemand er op achteruit zal gaan.

Budgetneutraal houdt in dat als er iets in positieve zin wijzigt voor een groep iemand anders de rekening krijgt gepresenteerd. Budgetneutraal houdt ook in dat de achterstand ten opzichte van de concurrentiepositie binnen de overheid niet zal worden weggenomen. Het vullen van de duizenden vacatures is dan een utopie en zal uiteindelijk leiden tot het afstoten van eenheden, vliegtuigen en schepen omdat ze niet bemand kunnen worden.

Het adagium 'Personeel op één', dat in de Defensienota 2018 met veel tam-tam is gelanceerd, is helaas in 2020 nog steeds geen werkelijkheid. Het jaar 2021 wordt dan ook weer een interessant jaar wat betreft de koopkracht. De pensioenpremies zullen vanwege het kabinetsbeleid (de rekenrente voor pensioenfondsen) aanzienlijk gaan stijgen. De cao loopt per 31 december 2020 af en de onderhandelingen zijn nog niet gestart. Ook op personeelsgebied houdt het kabinet Rutte III het bij mooie woorden, maar worden de ambities niet waargemaakt.

Pappen en nathouden

Vorig jaar was de titel van het artikel over Prinsjesdag: 'Defensiebegroting 2020 herstellen, pappen en moderniseren nathouden.' Deze titel kan ook voor de defensiebegroting 2021 worden gebruikt. De goede intenties van het kabinet zijn door rijksbrede prioriteiten ingehaald. Stikstof, klimaat, corona, KLM, enz. staan hoger op de prioriteitenlijst dan onze nationale en internationale veiligheid. Een tweet van minister Bijleveld hierover spreekt boekdelen: 'Met de nadruk op digitalisering en duurzaamheid bereidt Defensie zich voor op een toekomst als moderne organisatie.' Geen woord meer over slagkracht, de oorlog van de toekomst wordt met

duurzaamheid voorkomen.

De tweet van het ministerie spant echter de kroon: 'In 2021 investeert het kabinet 11,6 miljard in defensie'. De definitie van een investering is: een opoffering in geld, tijd of mankracht (personeel) ten behoeve van een doel dat pas op lange termijn wordt behaald. We geven geld uit aan Defensie, maar dat is vooral voor *daily business* en maar net genoeg om het schip enigszins drijvende te houden.

De begroting 2021 vertoont grote overeenkomsten met het sprookje van Hans Christian Andersen, 'De nieuwe kleren van de keizer'. De bewindslieden presenteren het mooi, maar het is veelal gebakken lucht en het defensiepersoneel kijkt er dwars doorheen.

KTZ b.d. ing. Marc de Natris is oud-voorzitter KVMO. KTZ ing. Willem Groeneveld EMSD is waarnemend voorzitter geweest van 18 juni tot 1 oktober van dit jaar.

'We geven geld uit aan Defensie, maar dat is vooral voor *daily business* en maar net genoeg om het schip enigszins drijvende te houden'

M-fregat Zr.Ms. Van Speijk (MCD/Hille Hillinga)